

Головною стратегією розвитку місцевого самоврядування має стати збалансований розвиток адміністративно-територіальної одиниці на основі забезпеченої спільно з державними органами влади (місцевими і урядовими) політичної, економічної, соціальної стабільності. Таку стабільність теж можна вважати стратегічним аспектом розвитку кожної територіальної громади, наданням великого кола повноважень органам місцевого самоврядування, певну децентралізацію державного управління. Для цього необхідне розширення повноважень місцевих органів влади. Ця необхідність пояснюється двома причинами, зумовленими демократизацією суспільства: зростанням потреб у демократизації на місцевому рівні; розосередженням фінансово-бюджетних функцій, що делегуються центральними органами управління органам місцевого самоврядування [14]. Але стратегічні напрями зміни організаційної структури та функціональної визначеності визначають виконавчі органи вищого рівня за ініціюванням відповідних змін місцевими органами влади. Важливим стратегічним напрямком має стати зміна механізму бюджетного планування. Згідно зі ст. 95 Конституції України, має бути справедливий і неупереджений розподіл суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами. Цей стратегічний напрям повинен реалізуватися шляхом підвищення фінансової автономії території за рахунок збільшення частки їх бюджетних надходжень на основі власних (закріплених) доходів [10].

Реалізація стратегії розвитку місцевого самоврядування повинна забезпечувати:

- активізацію господарської діяльності у адміністративно-територіальної одиниці на основі підвищення ефективності господарських відносин, оптимізації використання природно-ресурсного та економічного потенціалу;
- створення умов для гармонійного розвитку адміністративно-територіальної одиниці з врахуванням особливостей та потреб народногосподарського комплексу країни;
- створення сприятливих (комфортних) умов для життєдіяльності населення [1, 15].

Виходячи з природи та сутності місцевого самоврядування, громади мають право і реальну здатність самостійно вирішувати всі питання місцевого життя – йдеться й про забезпечення членів громади більшістю публічних послуг, що гарантовані законодавством (освіта, охорона здоров'я, культура, житлово-комунальні та адміністративні послуги тощо). Тому стратегічними аспектами діяльності органів місцевого самоврядування, що найбільше наближені до територіальних громад, є нормативно-правове, організаційне та фінансове забезпечення їх діяльності, особливо щодо спроможності надання цих послуг населенню.

Література.

1. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт. упоряд. В. П. Тимошук. – К.: Факт, 2003. – С. 494.
2. Бжужка Я., Пика Я. Інноваційна політика як чинник розвитку економіки знань. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2010_683/05.pdf.
3. Богашко О. Л. Стратегічний підхід оптимізації конкуренто-спроможного розвитку області // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. Вип. 189: В 5 т. Том IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 1204-1209.

4. Ведута Е. Н. Государственные экономические стратегии. – М., 1998. – 440 с.

5. Ведута Е. Н. Стратегия и экономическая политика государства. – М.: Академический проспект, 2004. – 456 с.

6. Ворона П.В. Повсюдність місцевого самоврядування- нереалізований принцип місцевої демократії в українському законодавстві. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / редкол. : С.М.Серьогін (голов. ред.) [та ін.].-Д.: ДРІДУ НАДУ, 2008.-Вип. 2 (32). – 296 с., с.261-269 с.

7. Ворона П.В. Проектна діяльність територіальних громад: досвід Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування на прикладі Полтавщини. Державне управління та місцеве самоврядування, Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 3(6). – С.265-274.

8. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 360 с.

9. Гошовська В.А. Соціальна реальність у контексті розбудови демократичного суспільства: навч. посіб. – К.: НАДУ, 2008. – 292с.

10. Конституція України.

11. Люкшинов А.Н. Стратегический менеджмент: Учебное пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2000. – 375 с.

12. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 78 с.

13. Немцов В.Д. Стратегия управления: Учебное пособие. – К.: КНЕУ, 2001. – 273 с.

14. Нова державна регіональна політика в Україні. Збірник матеріалів та документів / науковий редактор: В.С.Куйбіда. – Київ, Видавництво «Крамар», 2009. – 232 с.

15. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади : розпорядження Кабінету Міністрів України : від 15 лютого 2006 р. : № 90-р // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 7.

16. Kornik S., Polityka naukowa i innowacyjna, [in]: Polityka gospodarcza, ed. B. Winiarski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2000, p. 396

17. Okoc-Horodycska E., Coz polityką innowacyjną w Polsce? [in]: Innowacje w rozwoju gospodarki i przedsiębiorstw: siły motoryczne i bariery, eds. Ewa Okoń-Horodyńska and Anna Zachorowska-Mazurkiewicz, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2007, p. 11.

УДК [321.7:342.55]:323.21

Анастасія Некряч

РОЗВИНЕНА ДЕМОКРАТІЯ І ДІЄЗДАТНЕ МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ – ВАЖЛИВІ СКЛАДОВІ ДОСКОНАЛОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються процеси формування досконалого громадянського суспільства через розширення інститутів демократії та місцевого самоврядування.

© Некряч А.І., 2011.

Встановлюється взаємозв'язок між розвинутою демократією, ефективним місцевим самоврядуванням та їх впливом на громадянське суспільство.

Ключові слова: громадянське суспільство, держава, демократія, місцеве самоврядування, місцева влада, зв'язок, інформація, рівність, справедливість, довіра, егалітаризм, індивід, соціальні стандарти.

Різновекторність змін, що відбуваються в глобальному світі, політичних системах країн та масштабність розпочатих соціально-економічних реформ в Україні потребують кардинального переосмислення трансформаційного періоду, в якому перебуває людство та українське суспільство. Водночас, це актуалізує потребу осмислення одних з найскладніших і найпоширеніших понять політологічної науки – громадянського суспільства, демократії, місцевого самоврядування. Зазначені інститути знаходяться в безпосередній залежності один від одного і, взаємодіючи, посилюють комунікації як всередині самого громадянського суспільства, так і структурними елементами держави.

Загальновідомо, що громадянське суспільство, будучи відокремленим від держави, виступає потужним її підґрунтям, врівноважуючи і гармонізуючи енергію влади, спрямовуючи зусилля останньої в напрямі забезпечення належних умов існування, спільних інтересів, законних прав та соціальної захищеності людей.

Аналізу становлення демократичного громадянського суспільства на нинішньому етапі державотворення, місцевого самоврядування в вітчизняній і зарубіжній практиці присвячена достатньо велика кількість праць українських вчених, дослідників. Серед них можна назвати: О. Батанова, В. Бебика, В. Біленко, В. Бортнікова, Л. Дехтерьової, А. Кудряченко, Ф. Рудича, М. Михальченка, Т. Славко, А. Матвієнка, Є. Качмарського, П. Трачука, В. Куйбіди та інших фахівців.

В той же час, узагальнення провідних тенденцій, що відбуваються на нинішньому етапі державотворення України, їхнього впливу на процес становлення громадянського суспільства, розвитку демократії та вдосконалення інституту місцевого самоврядування є недостатнім.

Виходячи з цього, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю аналізу впливу прямих форм демократії, місцевого самоврядування на системні перетворення, що відбуваються в громадянському суспільстві та виявлення тенденцій і сукупності проблем, які не знайшли свого висвітлення в працях вітчизняних науковців.

При цьому автор не претендує на повний аналіз зазначеної теми в межах однієї статті, оскільки кожен з вищезазначених інститутів може бути предметом окремого комплексного дослідження.

Метою статті є аналіз стану розбудови громадянського суспільства в незалежній Українській державі та взаємозалежність цього процесу від рівня розвитку демократії і самоврядності.

Для досягнення мети автор визначив такі завдання:

- обґрунтувати потребу вдосконалення інституту громадянського суспільства;
- розкрити механізм дії прямих форм демократії та їх впливу на процес становлення громадянського суспільства;
- з'ясувати чинники, що впливають на ефективність місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства;

- узагальнити механізми інформування та забезпечення рівності та справедливості в наданні послуг, потрібних населенню територіальних громад.

У демократичних країнах громадянське суспільство виступає цілісною системою забезпечення економічних, соціальних, культурних та духовних потреб людини. Воно представляє собою вищий тип суспільної організації, середовище, в якому мешкають і взаємодіють люди незалежно від держави, задовольняючи свої приватні потреби. Проте громадянське суспільство, людина, держава не самостійні в абсолютному розумінні, адже кожен з них виступає умовою існування один одного, і цей процес є досить взаємозалежним.

Суспільна практика сформувала різні моделі відносин між державою і громадянським суспільством. Перша – пов'язана з домінуванням держави і, як наслідок, – формуються умови для тоталітарного режиму. Друга – між цими двома інститутами встановлюється крихка рівновага або перемир'я, що веде до авторитарності. Третя – держава спрямовує свої зусилля на максимальне задоволення нагальних потреб особистості, створюючи їй усі можливості для самореалізації.

Таким чином, оцінювати повноцінність і досконалість нашого життя можна тільки за умов, що особа володіє усією сукупністю належних їй економічних, правових і політичних прав. Слід зазначити, що повною мірою забезпечити їх може ключовий інститут громадянського суспільства – місцеве самоврядування.

Конституція України 1996 року, а також Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», закріпили основоположні засади організації місцевого самоврядування. Зокрема, стаття 140 Основного Закону визначає, що місцеве самоврядування – це «...право територіальної громади-жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення...».

Самоврядність, як форма виживання, виникає на досить ранніх формах людської цивілізації. Впродовж історії змінювались підходи, вдосконалювався механізм функціонування, проте незмінною залишалися її засадницькі основи – це створення умов для виживання людей. Місцеве самоврядування, це – спосіб організації публічної влади та управління на місцевому рівні, за допомогою якого мешканці отримують можливість безпосередньо долучатися до розв'язання спільних завдань.

Водночас воно є ефективним засобом виховання та підвищення самоврядної і політичної культури населення територіальної громади. Щодо рівня цієї культури, можна з великою ймовірністю стверджувати, що самоврядна система не повною мірою використовує свої ресурси для того, щоб мешканці активно брали участь в розв'язанні місцевих справ. І, як наслідок, в 2010 році нашу державу накрила найпотужніша хвиля абсентеїзму. За роки незалежності це найбільш рекордний показник, який з, одного боку, – засвідчує досить тривожні тенденції, що відбуваються в українському суспільстві, а з іншого – слабкість регіональної місцевої еліти. Остання виявилась нездатною збагнути всю сукупність проблем, виокремити найголовніші та запропонувати чіткі механізми їх розв'язання. Переймаючись власними інтересами, особистими амбіціями, еліта віддалилась на небезпечну відстань від людей, що, власне, і стало однією з багатьох причин тотального розчарування і недовіри до інститутів місцевої влади в цілому. Зрозуміло, що це не могло не вплинути на настрої та поведінку електорату в ході виборчої кампанії. Узагальнюючи те, що відбулося в жовтні 2010 року на місцевому рівні, нам

усім варто пам'ятати справжні стандарти демократії. Під ними розуміється виключно те, що відбувається реально, а не те, що взагалі люди повинні б робити.

Стимулюючим фактором для населення щодо їх суспільного інтересу могло б стати розширення компетенції місцевих органів, їхньої фінансової автономії, запровадження постійного публічного діалогу місцевої влади з населенням, налагодження партнерських стосунків з осередками політичних партій, громадськими організаціями та об'єднаннями.

Місцеве самоврядування і демократія нерозривно пов'язані між собою. Розвиненість і досконалість одного з них на пряму змінює якісні параметри іншого. З позицій класичних політологічних теорій ці зв'язки сприймаються в контексті декількох підходів. Перший – місцеве самоврядування сприймається як усталена, незмінна традиція, що постійно охороняється і, до певної міри, протиставляється демократії. Другий стосується сутності самих принципів демократії, а це правління більшої, егалітаризму, забезпечення загальних стандартів. Вважається, що останні не можуть реалізуватися а межах місцевого управління в силу його багатолічності, потенційної корумпованості і олігархічності.

По суті, склалася парадоксальна ситуація, яка полягає в тому, що саме це корумповане середовище і повинно гарантувати людям вільний вибір форм економічного та суспільного буття. На нашу думку, змінити це може легітимно обраний орган, який акумулюючи вимоги людей, повинен аналізувати їх, готувати виважені рішення, реалізація яких допомогла в життєзабезпеченні громади.

Щодо форм демократії, то в самоврядному середовищі задіяні як представницька, так і безпосередня або пряма. Перша пов'язана з виборами і діяльністю обраних депутатів, а друга – з доступом до інститутів управління.

Вивчаючи їх, автор зазначає, що у вітчизняній практиці населення вилучене з процесу прийняття рішень. Місцева еліта відсторонила його від розв'язання завдань, передавши цю функцію чиновницько-бюрократичному апарату. Природно постає питання: наскільки виправданим є такий підхід? Адже якщо пам'ятати про вихідні цінності, закладені в демократії, а це – *свобода, рівність, братство, солідарність*, то реалізуватися останні можуть виключно за участю людей, оскільки основи демократизму закладені самою природою людини, її статусом в суспільстві та державі.

Враховуючи, що в реальному житті люди різні за майновим, соціальним положенням, фізичними та моральними рисами, а відтак отримати матеріальні та суспільні блага вони можуть тільки через інститути демократії. Власне, в тому й полягає призначення самоврядності, що її правильна організація реалізує ці можливості, закладає підґрунтя терпимості один до одного, спільній зацікавленості в добробуті.

Рівень демократії можна також оцінити за такими критеріями як *рівність і справедливість*. Спочатку розглянемо самі поняття. *Рівність* – це ліквідація будь-яких привілеїв, обмежень, пов'язаних з расою, кольором шкіри, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статі, соціальним походженням, майновим станом, місцем проживання, мовними ознаками тощо. Щодо *справедливості*, то вона стосується більш соціально-етичних та морально-правових категорій і пов'язана з рівними можливостями і рівномірним розподілом суспільних благ.

Відомо, особа має різноманітні інтереси, які задовольняє через суспільні відносини та інститути. Практи-

ка засвідчує, що не всі можуть їх отримати. Причиною є те, що рішення, які приймаються органами самоврядування часто носять лобістський характер, а відтак вигідні не всій громаді, а окремим її групам. Тоді як захистити людям своє право на рівне і справедливе відношення? На жаль, універсальних рецептів немає. Оскільки відмінність підходів в межах однієї громади обумовлений різними потребами та інтересами людей. Справді, частини з них потрібні одні послуги, другій – інші. Тобто кожному своє. Останнє виступає як нагальна потреба, задовольняючи яку, людина живе, самореалізується, самовдосконалюється, самостверджується. Тому місцевій владі потрібно знати обсяги цих потреб. Враховуючи, що вони завжди переважають можливості, то без особливих зусиль можна передбачити і дії влади. Саме недостатністю ресурсів влади завжди можна пояснити свої прогалини в роботі і аргументувати свої поступки на користь окремих прошарків та верств населення. Та чи може це виправдовувати її в очах усієї громади? Звісно, що ні. Тому місцевій владі, на нашу думку, по-перше, слід мати чітку інформацію щодо наявності матеріальних та фінансових ресурсів, на які вона може розраховувати. По-друге, місцева влада повинна моніторити прорахунки, що допускаються в ході розподілу суспільних благ між членами громади. По-третє, влада оперативно має забезпечувати людей першочерговими послугами, що їм потрібні.

Рівність та справедливість охоплюють широкий спектр відносин. Це й природно. Оскільки людина водночас виступає в трьох вимірах: споживач послуг, платник податків і власник майна. Але для справедливого розподілу благ, сама місцева влада по-справжньому повинна бути демократичною і цивілізованою. Проте відсутність управлінської оптимізації і є причиною низького рівня легітимації влади. Населення просто зневірилось в здатності останньої забезпечити принцип справедливості.

На нашу думку, успішність цієї роботи залежить від взаємодії місцевої еліти, депутатського корпусу та безпосередньої участі самих громадян.

До речі, щодо участі, то практика нараховує значну кількість її видів. Проте, не дивлячись на це, мешканці не досить активні. Їхня відчуженість, байдужість, стали наслідком прорахунків політичних партій, які не змогли зацікавити людей у розв'язанні спільних питань та необхідності постійно підтримувати контакти з органами місцевого самоврядування.

І тут доречно було б послатися на зарубіжний досвід, де правлячі партії мають значний вплив на місцеві осередки, а через них на органи місцевого самоврядування та мешканців громади. Тут досить різнобічна діяльність представницького органу. Обранець народу виступає як представник виборців, захисник їх інтересів, керівник, посередник і партнер між владою і населенням. З метою забезпечення належного рівня підготовки та прийняття рішень, реалізації повноважень та компетенції, спільно з депутатами працюють експерти, які надають методичні поради та рекомендації, здійснюють аналітико-прогностичну роботу, допомагають налагодженню стосунків між представницькими органами і громадою. Це підвищує довіру до представницького корпусу, сприяє відкритості, прозорості у прийнятті рішень та в цілому влади.

Щодо вітчизняних реалій, то тут кардинально інші підходи. Можна назвати багато об'єктивних та суб'єктивних факторів, що впливають на байдужість, але при цьому не варто забувати про такі речі як прагматичність і раціональність, що досить потужно стали

проявлятися в нашого населення. Особливо слід наголосити на тому, що потреба в участі не приходять спонтанно, а через відповідну мотивацію і напрацювати останню можна через залучення людей до діяльності в громадських об'єднаннях, слуханнях, асоціаціях, органах самоорганізації населення, участі в зацікавлених групах, групах тиску, місцевих референдумах, ініціативах тощо. Кожна з вищезгаданих форм по-своєму активізує самоврядну діяльність, але в цілому це допомагає сформуванню почуття співучасті та солідарної відповідальності мешканців за спільне виживання. Важливо, щоб при цьому не відбувалося відкритого чи прихованого обману людей. Адже несправедливе відношення до їхніх законних вимог, природно, формує підґрунтя апатії, яка може набувати різноманітних форм, включаючи відкриті протести або латентне невдоволення та агресію. І навіть тоді, коли вони не є прямою загрозою владі, через них можна відчути внутрішній настрій мешканців, ступінь їхньої готовності відстоювати своє право на достойне життя.

Зв'язок та інформація в діяльності місцевої влади. Зв'язок та інформація в місцевому управлінні мають два виміри: горизонтальний і вертикальний. Перший – це відносини між радою, виконавчими структурами, посадовими особами, громадськими організаціями, керівниками підприємств, організацій, установ, другий – між радою і безпосередньо громадськістю. Відомо, що демократичне управління напрямом пов'язане з реалізацією конституційного права громадян на свободу слова та інформацію. Щодо останньої, то вона має здійснюватися на засадах своєчасності, систематичності, повноти, всебічності та об'єктивності. Варто зазначити, що ступінь реагування громадян на місцеві події, різна. Одна частина з них постійно підтримує інтерес, інша – епізодично, третя – відверто ігнорує, все те, що відбувається на місцях.

Згідно з Законами України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства» та з урахуванням інтересів та колективних потреб територіальних громад, місцева влада повинна забезпечити відкритість та прозорість у діяльності місцевих рад, виконавчих органів ради і посадових осіб. Це має сприяти не тільки реалізації конституційного права громадян на вільний доступ до інформації, але й впровадження нових ефективних форм взаємодії місцевих рад з територіальною громадою.

Таким чином, чим чіткіше функціонують «каналами» зв'язку, тим більше інформованими стають мешканці. А оприлюднення прийнятих рішень радами, виконавчими комітетами та виконавчими органами, офіційних позицій посадових осіб, їх коментарі стосовно важливих тем у культурному житті громади, соціально-культурних, інфраструктурних проєктів сприяє налагодженню постійного діалогу місцевої влади з громадою та залучення широких верств населення до вирішення питань місцевого значення, підвищенню результативності діяльності рад та відповідальності її перед громадою, а також створення об'єктивної суспільної думки стосовно органів місцевого самоврядування і підвищення рівня довіри громади до влади.

Важливу роль в забезпеченні зв'язку на місцевому рівні відіграють політичні партії, засоби масової інформації, групи тиску. Водночас безконтрольне збільшення

останніх порушує співвідношення між усіма його учасниками, спонукає владу зосереджувати увагу більшою мірою на тій частині населення, яка найголосніше кричить або протестує.

Ідеали і реальність. В демократичному суспільстві ідеали свободи, справедливості вселяють людям надію на те, що вони можуть реалізувати свої інтереси і в розв'язанні проблем, що в них виникають завжди розраховувати на допомогу з боку місцевої влади.

Проте, як вже зазначалось вище, відчуженість, абсентеїзм, недовіра з боку населення до місцевої влади залишається суттєвою проблемою. Але навіть така палітра людських розчарувань не повинна зупинити діяльність місцевої еліти і вона, попри все, має залишатися відповідальною перед населенням.

Здавна вважається, що процес управління є прихованим. Справді, чи відомо нам про нормативні акти, програмні документи, які приймаються радою, виконавчими комітетами та органами, розпорядження, що підписуються посадовими особами? Певно, що ні. Тому влада має забезпечити відкритість та прозорість у своїй діяльності, оскільки сутність демократичного самоврядування і полягає у врахуванні різноманітних інтересів, позицій усіх верств людей. Характерною особливістю в нашій державі є старіння населення, яке є найбільш вразливим прошарком, що потребує постійної уваги з боку місцевих органів.

Для задоволення їхніх потреб влада має розробляти спеціальні програми, проєкти, урізноманітнювати форми індивідуальної допомоги. Своєрідним дороговказом тут виступають засадничі принципи демократії, реалізація яких допомагає людям співіснувати та будувати суспільство загального добробуту, в якому і молодим, і старим було б можливо і комфортно жити.

Вище автор зазначав, що на місцевому рівні реалізується представницька та безпосередня форми демократії.

Повертаючись до першої, слід зазначити прагматичність нашого виборця, яка проявилась повною мірою в ході місцевих виборів 2010 року. Торгівля голосами, намагання отримати певні блага та послуги, преференції від кандидатів, стали найбільш ходовою *монетою* електорату. Виборці почали оцінювати майбутніх депутатів виключно через їхню здатність допомагати розв'язувати особисті проблеми. Але варто пам'ятати, що депутатський корпус працює на громадських засадах, а управлінські важелі знаходяться у виконавчих органах. І від них залежить як ефективність місцевої влади, так і рівень демократії. То ж якщо в населення накопичились проблеми, то вирішувати їх має не кандидат, а еліта, що знаходиться при владі.

В контексті вищезазначеного, доречно було б з'ясувати, наскільки в реальному житті дружать бюрократія з демократією? Прямих підстав для звинувачення чиновників в порушенні принципів демократії не знайдеться. Проте – це теоретично. На практиці все по-іншому. І суттєвим недоліком можна вважати те, що порушено управлінський баланс на користь чиновницького апарату, що призвело до централізації влади в руках невеликої, але досить організованої групи осіб. Вони вміло застосовують принцип гнучкої політики, спілкуються з партійними лідерами, впливовими фінансовими і банківськими групами, об'єднаннями, професійно маніпулюють громадською думкою. Це допомагає їм виконувати поставлені завдання, підтримувати позитивний імідж.

На жаль, в нашій державі практично відсутній механізм контролю з боку населення за обраними пред-

ставниками та чиновницьким апаратом. Це чи не найбільша перешкода на шляху утвердження принципів демократії. Адже відсутність контролю породжує корупційні схеми серед управлінців і депутатського корпусу. Корупція, заволодівши всіма сферами, державницькою машиною, згубно впливає на внутрішньо-політичні процеси України та її міжнародний рейтинг. Практика засвідчує, що найбільш корумпованою є земельна сфера. Різноманітні консультації, довідки, тендери, послуги, пов'язані з отриманням актів на право власності, із-за хабарів, стають все менш доступнішими пересічному мешканцю. Останній потрапив в справжню пастку чиновницько-бюрократичної машини і вирватися з неї не просто. Негативні приклади цього демонструє центр, де подібні корупційні схеми стали звичним явищем. Якщо до вищезазначеного додати налагоджену кругову поруку між місцевою бюрократією та центром, то ще раз можна переконатися в тому, що шансів на справедливе вирішення своїх життєвих питань в людей дуже мало.

На жаль, непоодинокими є випадки, коли злочинна діяльність місцевих чиновників приховується т.зв. своїми фракціями в радах, «кришується» відповідними вищими структурами. Разом з тим чистою формальністю стали обов'язкові звіти посадових осіб перед громадою, що не дає населенню змоги напряму спілкуватися з чиновниками. На нашу думку, дієвим способом підвищити відповідальність останніх можна через публічне обговорення їхньої роботи, яку оцінювати варто не за партійною належністю, а професійними критеріями. Не виключені і такі форми як звернення в суди та впровадження в практику інституту місцевого омбудсмена. На подолання корупції спрямований і антикорупційний закон. Та чи зможе він зупинити розповзання цієї небезпечної гідри – питання часу. А поки що українці продовжують ділитися своїми статками з бюрократично-чиновницькою меншістю.

Світова практика засвідчує, що досягнення оптимального співвідношення і взаємодії всіх рівнів і гілок влади пов'язані з вихованням еліти. Проте – це довготривалий процес. Українське суспільство неготове до цього повною мірою. Та в нас немає альтернативи. Ми зобов'язані ставати досконалішими і цивілізованішими. Це аксіома. Наступним важливим кроком для українського суспільства є те, щоб до керівництва на місцях прийшли професійно підготовлені управлінці. Адже розбудовувати стабільну політичну систему, побудовану на гармонійному співвідношенні місцевої автономії і ефективного централізованого управління, ініціативи і підконтрольності, співробітництва і підзвітності та дотримання принципів демократії на всіх рівнях управління – справа не одного дня. І під силу це тільки підготовленим і вихованим фахівцям, здатним адаптуватися до сучасних вимог, діяти в жорстких ринкових умовах, конкуренції, транзиту політичної системи, кризових станів. А «дорожньою картою» на шляху досягнення нашого спільного добробуту, заможності, захищеності, безпеки були, є і залишатимуться: розвинена демократія та ефективне місцеве самоврядування.

Значимо, що громадянське суспільство – це складне і найбільш поширене в політичній науці поняття. Чим активніше функціонують його структура, інститути демократії, органи місцевого самоврядування, тим гармонійнішими стають відносини між людьми, вони отримують більше гарантій для задоволення інтересів і потреб та і сама влада стає сильнішою, а відповідно, стабільнішою держава та її міжнародний імідж.

В цілому громадянське суспільство виступає: а) це сфера людської діяльності, в якій особа, людина, гро-

мадянин забезпечують свої природні права та інтереси; б) це сукупність зв'язків між цілими поколіннями, цивілізаціями, епохами, ерами і водночас продукт багатовікового формування української нації, уніфікованості інтересів та взаємодії різних національних меншин, етнічних груп, етносів; в) це й відповідна ідеологія, спосіб життя, світогляд, особливий формат мислення, який виступає об'єднуючим фактором гармонізації стосунків великої кількості людей як первинних суб'єктів політичного життя; г) найпотужніший інститут, здатний на будь-які трансформації заради самозбереження, самоорганізації і самовдосконалення, саморозвитку; д) це невичерпне джерело людської мудрості, невичерпна скарбниця людських надбань, середовище накопичення досвіду цілих поколінь, механізм збереження і передачі цих надбань прийдешнім поколінням.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження порушеної в статті проблеми вбачаються в аналізі процесу становлення громадянського суспільства в Україні в контексті глобальних змін, що відбуваються у світовій системі, зламів диктаторських та авторитарних режимів в окремих країнах та започаткованих в нашій державі соціально-економічних реформ.

Література.

1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України // Zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main
2. Про оптимізацію системи центральних органів влади: Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 2010, 14 грудня.
3. Про деякі питання організації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 2011, 6 січня.
4. Послання Президента України В. Ф. Януковича до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2011 році» від 7 квітня 2011 року. www.rada.gov.ua/zakon/new/STENOGR/07041108_25.htm.
5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Преса України, 1997. – 80 с.
6. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування». zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/
7. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Голос України. – 1997. – 12 червня.
8. Закон України «Про доступ до публічної інформації» // Голос України. – 2011. – 9 лютого.
9. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.
10. Закон України «Про інформацію» (Нова редакція від 11 лютого 2011 року) www.medialaw.kiev.ua/laws/laws_local.
11. Бебик В. Глобальне громадянське суспільство: теорія, методологія, менеджмент // Політичний менеджмент. – 2006. – №2. – С. 140–147.
12. Горlach М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику: підручник (для студ. вищ. навч. закл.) / М. І. Грибан, В. Г. Кремень – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840с. – ISBN 978-966-364-836-1.
13. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку // заг. ред. Ф.М.Рудича. – К., 2006. – 430 с.
14. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: Навч.-метод. посіб.

/ В. Бебик, В. Бортніков, Л. Дегтярьова, А. Кудряченко; За заг. ред. В. Бебіка. – К.: ІКЦ «Леста», 2006. – 248 с.

15. Концепція взаємодії держави і громадянського суспільства. www.csi.org.ua/slim-beg=30cid=132.

16. Лейпхард А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование // Пер. с англ. – М., 1997. – 287с.

17. Розова Т. В., Барков В. Ю. Специфіка становлення громадянського суспільства в Україні: Монографія. – Одеса, 2003. – 336 с.

18. Руссо Ж. Ж. О происхождении и основании не- равенства между людьми. – М., 1976. – 243 с.

19. Рудич Ф. М. Політологія: Підручник. – 2- вид., стереотип.-К.: Либідь, 2006. – 480 с.

20. Рудич Ф. М. Много ли власти нужно власти нужно власти? К., 1999. – 342 с.

21. Юридична енциклопедія. – Том 5. – К.: Видав- ництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2003. – С. 329; 604.

мого значення дослідження правових інструментів Ради Європи з питань місцевого і регіонального розвитку та механізмів їх імплементації в Україні.

☞ У вирішенні проблем підвищення ефективності системи місцевого самоврядування в Україні значну роль відіграють наукові праці таких українських і зарубіжних дослідників, як: Б. Андресюк, В. Батанов, М. Баймуратов, В. Борденюк, В. Вакуленко, Д. Гар- нер, І. Дробот, А. Ковлер, О. Ігнатенко, В. Куйбіда, В. Мамонова, В. Рубцов та інші. Однак, незважаючи на активізацію зусиль, спрямованих на вивчення та ана- ліз правових документів Ради Європи щодо підвищення ефективності системи місцевого самоврядування, не вистачає робіт, у яких здійснюється аналіз конкретних нормативних актів, та визначені шляхи їх імплементації в Україні.

☞ Метою статті є аналіз Європейської стратегії щодо інновацій та доброго врядування на місцевому рівні та розробка рекомендацій щодо шляхів її імплементації в Україні.

☞ Курс на Європейську інтеграцію визначено пріоритетним напрямом державної політики України. Під час вступу до Ради Європи 9 листопада 1995 року Україна, з метою дотримання статті 3 Статуту Ради Європи, взяла на себе низку зобов'язань, внесених до Висновку Парламентської Асамблеї Ради Європи № 190 (1995), зокрема щодо розвитку місцевої та регіональної демократії [1]. Слід зазначити, що Рада Європи як найстаріша політична організація на євро- пейському континенті, завжди визнавала пріоритетність питань розвитку місцевого та регіонального самовря- дування. У 1957 році Рада Європи заснувала Постійну Конференцію місцевих і регіональних влад Європи, яка у 1994 році була перетворена рішенням Комітету міні- стрів Ради Європи у Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. Конгрес є консультативним органом, який представляє місцеві і регіональні органи влади країн-членів Ради Європи. Члени Конгресу мають бути обраними з числа посадових осіб органів місцевого чи регіонального самоврядування держав-членів Ради Європи. Важливим напрямом роботи Ради Європи є проведення тематичних конференцій європейських міністрів, відповідальних за окремі сектори, зокрема за питання регіонального та місцевого врядування [2].

Робочим органом, який готує сесії європейських конференцій міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, є Керівний Комітет з питань місцевої і регіональної демократії Ради Європи (CDLR), що діє відповідно до мандату Комітету Міністрів Ради Європи. В ньому представлені усі держави-члени Ради Європи на рівні офіційних представників – державних службовців та інших експертів у галузі місцевого само- врядування.

Слід згадати, що 13-та сесія конференції європейських міністрів відповідальних за питання місцевого і регіонального розвитку, яка відбулася 27–28 червня 2002 року у м. Гельсінкі (Фінляндія), була присвячена різним методам запровадження регіонального самовря- дування в державах-членах Ради Європи. На цій конференції було ухвалено Гельсінську декларацію, яка стосується основних принципів організації регіонального самовря- дування та закликає узагальнити досвід країн-членів Ради Європи в сфері розвитку регіональної демократії в окре- мому правовому документі (конвенції або рекомендації Ради Європи).

На запрошення уряду Угорщини 14-та сесія конференції європейських міністрів, відповідальних

УДК 342.25:001.76

В'ячеслав Толкованов

ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙ ТА ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ, ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ

У статті розглядаються проблеми запровадження в Україні Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. Визначаються основні напрями та результати реалізації рекомендацій Європейської стратегії в Україні.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, Європейська стратегія, інноваційний розвиток, регіональне врядування, Рада Європи, громада, органи місцевого самоврядування.*

☞ Сучасний розвиток держави, демократичні перетворення в українському суспільстві, вибір стратегічного курсу на європейську інтеграцію обумовлює появу нових вимог до системи місцевого самоврядування, запровадження та реалізацію нових форм, методів та інструментів ралізації їх повноважень. В цьому контексті видається важливим вивчення досвіду європейських країн щодо запровадження в систему місцевого самоврядування методів доброго врядування та інноваційного розвитку. Ефективне здійснення місцевим самоврядуванням своєї представницької місії можливе лише за умови постійного вдосконалення ін- струментів управління, формування нової корпоративної культури, спрямованої на розвиток інновацій та підвищення професіоналізму посадових осіб місцевого само- врядування. З огляду на це та у контексті проголошених Україною напрямів економічних реформ набуває ваго-